

A hétköznapok olvasnivalói

A mindennapi életben való helytálláshoz nélkülözhetetlen az írott szövegek megértése, a jártasság kialakítása a közvetített információk felhasználásában. Már a kisiskolásoknak is szükségük lehet arra, hogy olvasás segítségével tájékozódjanak vagy oldjanak meg valamilyen problémát. A gyerekek egy részének nehézséget okoz a szórólapok, a játékszabályok, a menetrendek, a termékleírások információinak értelmezése. Munkafüzetünkben túlnyomórészt ilyen szövegek találhatók, valamint néhány ismeretterjesztő írás.

Fejlesztési lehetőségek

A szövegek feldolgozásának középpontjában a szövegértési kompetencia fejlesztése áll. Ugyanakkor a feladatrendszerek segítségével számos egyéb kompetenciát lehet fejleszteni. A szóbeli kommunikáció javulhat a csoportos, illetve páros beszélgetések során. Fontos leszögezni, hogy ezek a szövegek nem megtanulni való tartalmakat közvetítenek. Célunk, hogy a gyerekek azt sajátítsák el, hogyan hasznosíthatják a szövegekből szerzett információkat és tudják meg, miért van erre szükségük. Ez a tanulni tanulás fejlesztését is szolgálja. A természettudományos kompetenciák fejlesztésének körébe tartozik a térképen való tájékozódás. A digitális kompetencia a további információszerezés lehetőségeire és forrásaira utaló feladatok nyomán fejlődik. Több helyen jelenik meg egy monitor rajza két egérkével. Ez a piktogram az internetes böngészéshez ad javaslatot. A szociális kompetenciát fejlesztik a gyerekek együttműködésére épülő tevékenységek. A munkaformákra vonatkozó javaslatainkat jelölik a különféle színű ceruzák az egyes feladatok előtt.

A feldolgozás módszerei

A felhasználás megkönnyítésére a szövegeket olyan tematikus fejezetekbe rendeztük, amelyek kapcsolódnak a harmadikos olvasókönyvek témaköréhez: *A mesék világa* (mesék), *Múltidéző* (történelmi olvasmányok), *Itthon-otthon*, *Szabadidőben* (család, iskola, emberi kapcsolatok), *Nézz körül!* (a természet és az ember kapcsolata). Ennek megfelelően a kiadvány bármelyik harmadikos olvasókönyv mellett használható.

A munkafüzet fontos jellemzője, hogy a témák feldolgozásához a tanuló és a tanító aktív jelenlétére van szükség. Az értelmezést, a feladatok megoldását nem bízhatjuk csak a gyerekekre.

A szövegeket a ráhangolás–jelentésteremtés–reflektálás folyamatában dolgozzuk föl. A szöveg megismerését megelőzi a ráhangolás. Ez lehet körme-se, asszociációs játék, nyelvi játék, irányított beszélgetés, személyes élmények megbeszélése, előzetes ismeretek összegyűjtése, kérdések megfogalmaztatása. A ráhangolás szakaszát segítik a témákat bevezető rövid szövegek, amelyeket kerettörténetre fűztünk. Ezt követi a jelentésteremtés, az ismerkedés a szöveggel. A szövegek értelmezését, felhasználását segítő feladatokkal (reflektálás) az egyéni sajátosságokhoz alkalmazkodhatunk. Találhatók közöttük egyszerűbbek (aláhúzás, feleletválasztás, értelmezés) és magasabb szintű gondolkodási folyamatokhoz vezető (alkalmazás, értékelés, problémamegoldás, elemzés). Szintén a differenciálást könnyíti a feladatok megoldási módjának sokfélesége. Nemcsak verbális válasszal értjük meg a feladatokat, hanem írásbeli szövegalkotással, táblázat kiegészítésével, rajzzal, grafikus szervező (fürtábra, halmazábra, T-táblázat) használatával vagy kreativitással.

Mivel a témák többféle műveltségterülethez kapcsolódnak, a munkafüzet – a gyerekek érdeklődésének megfelelően – környezetismeret-, technika-, rajz-, matematikaórán vagy napközis foglalkozáson is használható. Javasoljuk, hogy azokat az alkotásokat, amelyeket nem a munkafüzetben készítenek a diákok, egy mappában gyűjtsék. Így ezek később is felhasználhatók lesznek akár egy projekt részeként is.

Szavak, kifejezések értelmezése

A szövegek feldolgozásával új szavakat, fogalmakat ismerhetnek meg a tanulók, folyamatosan gyarapíthatják saját szótárukat. Ehhez helyenként mi adtuk meg a meghatározásokat, máshol a gyerekeknek kell azt kitölteniük. Az ismeretlen jelentésű kifejezések értelmezését nem minden esetben kapcsolunk szótárhasználathoz. Fontos annak megtanulása is, hogyan tudunk egy-egy fogalmat a kontextus alapján értelmezni.

Felhasználásra javasolt tanulászervezési, tanulási technikák

Körmese

A résztvevők egymást követő és kiegészítő gondolataiból jön létre a csoport meséje. A gyerekek körben ülnek, kiválasztanak valakit, aki elkezdi a történetet egy mondattal. Az óramutató járásával megegyezően haladnak tovább, s ki-ki egy-egy mondattal folytatja a mesét. Játoszható úgy is, hogy mindenkinek a mondat közepén kell megállni. Lényeg, hogy a következőnek mindig ott kell folytatni, ahol az előző abbahagyta. Kiválóan alkalmas a különböző nyelvi készségek fejlesztésére (például: 17/1.)

Kerekasztal

Adott témáról a diákok csoportokban gyűjtik össze gondolataikat. Egyikőjük leír egy gondolatot, majd a lapot továbbadja a tőle balra ülőnek, aki szintén leírja saját gondolatát s adja tovább a lapot. A lap a tanár által megadott ideig jár körbe. Ha minden résztvevő más színű ceruzát használ, a diákok törekednek arra, hogy mindenki járuljon hozzá a közös munkához, és a tanár is láthatja, ki mennyire vett részt benne (például: 7/1.).

Tollak közepén

Csoportos beszélgetésen vagy vitában alkalmazható technika, arra hivatott, hogy senkinek ne legyen dominanciája. Aki hozzászól a témához, leteszi tollát az asztal közepére. Addig nem kaphat újra szót, míg nem került középre mindenkinek a tolla (például: 23/8.).

T-táblázat

Gyűjtőmunka grafikai szervezője, ellentétes jellemzők rögzítésére alkalmas. Egy T betű két oldalára rendezik el a gyerekek a témával kapcsolatos ötleteiket, érveiket. Egyik oldalra a pozitív (igen) dolgokat, másik oldalra a negatív (nem) dolgokat (például: 15/2.).

Fürtábra

Grafikai szervező, az adott témában információk, fogalmak és a közöttük lévő összefüggés kifejezésére alkalmas. Egy írófelület közepére írjuk a központi szót vagy kifejezést, s köré írjuk a témáról eszünkbe jutó szavakat, kifejezé-

seket. A lejegyzett gondolatok között rendszert építünk, vonallal összekötjük a kapcsolódó fogalmakat (ez adja a szőlőfürtre emlékeztető ábrát). Használhatjuk a meglévő tudás összegyűjtésére, a megértés grafikus szervezőjeként vagy összefoglaló tudáshálóként. Készíthető egyénileg, párban, csoportban vagy frontális munkaformában (például: 11/7).

Tudom, tudni akarom, megtanulom (TTM)

Egy témáról párban vagy csoportosan ötletbörzét tartanak a diákok, s listát írnak arról, amit a témáról tudni vélnek (amit tudunk), illetve amire kíváncsiak (amit szeretnének megtudni). A megadott szöveg elolvasása után térjünk vissza a listákhoz. Beszéljük meg, helyesek voltak-e ismereteink, mely kérdésekre találtunk választ a szövegben. Gyűjtsünk ötleteket, hol kereshetünk választ azokra a kérdésekre, amelyeket nem találtak a szövegben (például: 31/2., 3.).

Insert eljárás

Jegyzetelési eljárás, amikor az olvasó a szöveg feldolgozása közben jelöli a számára ismert tényeket és új információkat.

✓ : a már ismert tények jelölése.

+ : új információ jelölése.

Az eljárással a tanulók aktív módon követhetik saját megértési folyamatukat, s végig elmélyülten dolgozzák föl a szöveget. A szöveg elolvasása után a jelek segítségével megbeszélhetjük az olvasottakat (például: 10. oldal, a komodói sárkányról szóló ismeretterjesztő szöveg).

Mozaik

Kooperatív technika, melyben a (3-4-5 fős) csoportok közösen tanulnak. A tanár a megtanulandó anyagot 3-4-5 részre osztja, s a csoportok minden tagja az egyik rész gazdája lesz. A csoporttagok elolvassák, értelmezik (szakértői tudást szereznek) a nekik jutott szövegrészt, majd egymásnak megtanítják, amit már tudnak. Végző cél, hogy minden tag elsajátítsa a teljes anyagot. Ezt követi az egyéni vagy csoportos számonkérés, amely lehet írásbeli vagy szóbeli kérdések megválaszolása, a tanult anyag előadása.